

บทที่ 5

ผลการศึกษา

ในบทนี้จะแสดงผลการศึกษาของการประมาณค่าภาพรวมทั้งระบบธนาคารพาณิชย์ (Aggregate estimation) ซึ่งมีลักษณะข้อมูลเป็นอนุกรมเวลา (Time series) และการประมาณค่าแบบ pooled regression ของธนาคารพาณิชย์จำนวน 11 แห่ง ตามที่ปรากฏในขอบเขตการศึกษา ซึ่งมีบทบาทและอิทธิพลค่อนข้างมากต่อระบบธนาคารพาณิชย์ของประเทศ พออธิบายผลในภาพรวมได้ โดยมีลักษณะข้อมูลเป็น balanced panel หลังจากนั้น แยกประมาณค่าเป็นสองกลุ่ม คือ (1) กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ และ (2) กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก

5.1 ผลการศึกษาธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ

จากตารางที่ 5.1 เน้นย้ำถึงการมีอยู่ของการใช้อำนาจตลาดในระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดยค่า b_4 ที่สะท้อนอำนาจตลาด (Market power) จากการประมาณค่าแบบ Pooled regression (1.23) มีค่าใกล้เคียงกับการประมาณค่าแบบ Aggregate model (1.17) โดยจากการทดสอบค่า b_4 พบว่าต่างปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าโครงสร้างตลาดเป็นแบบแข่งขันสมบูรณ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 สะท้อนให้เห็นว่ายังคงมีการใช้อำนาจตลาดอยู่อย่างน้อยในตลาดใดตลาดหนึ่ง และจากการที่กำหนดให้ตลาดเงินฝากเป็นแบบแข่งขันสมบูรณ์ ($H_D = 1$) ค่า H_L ที่วัดอำนาจตลาดในตลาดเงินให้สินเชื่อมีทิศทางและมิต้าน้อยกว่า 1 เป็นไปตามค่าคาดการณ์อย่างมีนัยสำคัญ แสดงดังตารางที่ 5.2 โดยจะเห็นว่าค่า H_L จากการประมาณค่าทั้งสองวิธีต่างมีค่าใกล้เคียงกันมาก (0.81 - 0.85) ซึ่งเห็นว่าอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศแสวงหาประโยชน์จากอำนาจตลาดที่มี โดยจะบวกเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ขึ้น 17-23% จากอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก เพื่อให้ได้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเห็นได้จากรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (รายได้ดอกเบี้ยหักค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย) ในช่วงที่ทำการศึกษานั้น มีค่าสูงกว่าค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเฉลี่ยกว่าปีละ 4 หมื่นล้านบาท (ยังมีได้นับรายได้ที่มีใช้ดอกเบี้ย)

สำหรับตัวแปรต้นทุนในการดำเนินงาน (OC) ที่สะท้อนประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์ พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันเป็นไปตามสมมติฐาน โดยธนาคารพาณิชย์จะปรับเพิ่ม (ลด) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ เมื่อสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่อสินทรัพย์รวมเพิ่มขึ้น (ลดลง) ทั้งนี้ จะเห็นว่าค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากกรณี Pooled Regression (0.24) มีค่า

ตารางที่ 5.1
ผลการประมาณค่าภาพรวมธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ

ตัวแปร	$i_L = b_0 + b_1RL + b_2OC + b_3NPL + b_4[i_D / (1-r)] + \varepsilon$	
	Aggregate Estimation (2546:3-2551:4)	Pooled Regression (2546:3-2551:4)
- ค่าคงที่ : b_0	4.854714 (3.53)**	3.924803 (6.42)**
- เงินให้สินเชื่อที่แท้จริง : b_1	-0.001009 (-5.15)**	-0.002481 (-2.38)*
- ค่าใช้จ่ายดำเนินการ : b_2	0.140347 (0.82)	0.242845 (3.35)**
- หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ : b_3	-0.001187 (-0.05)	-0.015470 (-1.04)
- อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก : b_4	1.172649 (15.53)**	1.234664 (15.56)**
R^2	0.9866	0.8135
Durbin-Watson statistic	1.4092	-
จำนวนตัวอย่าง	22	242
วิธีการศึกษา	OLS	Fixed Effect
<i>F</i> -test สำหรับทดสอบอำนาจตลาด $H_0 : \text{perfect competition, } b_4 = 1$		
<i>F</i> – test	F(1,17) = 5.23	F(1,227) = 8.74
<i>P</i> – value	0.0354	0.0034

หมายเหตุ : 1. สำหรับการประมาณค่า Aggregate estimation จากการทดสอบ ADF unit root test พบว่าค่าคลาดเคลื่อน (residuals) มีลักษณะนิ่ง (stationary) สะท้อนให้เห็นว่าตัวแปรที่ใช้ในการศึกษามีลักษณะร่วมไปด้วยกัน (Cointegration) (ดูเพิ่มเติม ภาคผนวก ง.)
2. สำหรับ Pooled regression ค่า *F*-test (10, 227) สำหรับทดสอบ Fixed effect = 30.70 และ Hausman test (4) สำหรับเลือกแบบจำลองระหว่าง Fixed effect กับ Random effect = 51.69
3. * และ ** หมายถึง ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ
4. ค่าในวงเล็บ คือ ค่า t-statistic

ตารางที่ 5.2

แปลงค่าสัมประสิทธิ์ ($\hat{\beta}$) ตามการประมาณค่าสมการที่ 4.14

ค่า parameter	$b_0 = \frac{a_0}{H_L}; b_1 = \frac{a_1}{H_L}; b_2 = \frac{a_2}{H_L}; b_3 = \frac{a_3}{H_L}; b_4 = \frac{H_D}{H_L} \left(= \frac{1}{H_L} \right)$	
	Aggregate Estimation	Pooled Regression
H_L	0.852770	0.809937
a_0	4.139955	3.178843
a_1	-0.000860	-0.002009
a_2	0.119684	0.196689
a_3	-0.001012	-0.012530

ที่มา: จากการคำนวณ

มากกว่าการประมาณค่าแบบ Aggregate model (0.14) เป็นผลมาจากขนาดที่แตกต่างกันของภาพรวมทั้งระบบกับธนาคารพาณิชย์หนึ่งแห่ง¹ อย่างไรก็ตามการประมาณค่าแบบรวมทั้งระบบไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากข้อมูลที่ใช้มีจำนวนน้อยเกินไป รวมถึงการนำข้อมูลของทุกธนาคารพาณิชย์มารวมเข้าด้วยกัน อาจทำให้ละเลยประสิทธิภาพของแต่ละธนาคารไปได้

ตัวแปรนี้คือคุณภาพ (*NPL*) ซึ่งสะท้อนความเสี่ยงของธนาคารพาณิชย์ กลับพบความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน² กล่าวคือ หากธนาคารพาณิชย์เผชิญกับความเสี่ยงของการปล่อยกู้เพิ่มขึ้น (ลดลง) ธนาคารพาณิชย์จะปรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลดลง (เพิ่มขึ้น) ทั้งนี้ คาดว่าตัวแปรนี้คือคุณภาพในการศึกษานี้ไม่ได้สะท้อนถึงความเสี่ยง

¹ เนื่องจากขนาด (Scales) ที่ต่างกันของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบกับธนาคารพาณิชย์เพียงหนึ่งแห่ง ยกตัวอย่างเช่น การที่ค่าสัมประสิทธิ์ของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์โดยรวมเท่ากับ 0.01 มีค่าเท่ากับ (equivalent) ค่าสัมประสิทธิ์ 2.0 ของธนาคารพาณิชย์ที่มีส่วนแบ่งตลาดเพียงร้อยละ 5 เป็นต้น

² ผู้ศึกษาได้ลองเปลี่ยนตัวแปรที่ใช้สะท้อนความเสี่ยง เช่น สัดส่วนค่าเผื่อหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อสินทรัพย์รวม ฯลฯ รวมทั้งอัตราการเปลี่ยนแปลง (growth), การเปลี่ยนแปลง (difference) และ lag ของ NPLs แต่ยังคงพบความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม

ในการปล่อยกู้ของธนาคารพาณิชย์ได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากในการปล่อยกู้กับผู้กู้แต่ละรายในประเทศในช่วงที่ทำการศึกษา ธนาคารพาณิชย์จะพิจารณาความเสี่ยงเป็นรายผู้กู้ ซึ่งมีพื้นฐานความเสี่ยงที่แตกต่างกัน โดยธนาคารพาณิชย์เองมีการพัฒนาเครื่องมือสำหรับวัดความเสี่ยงของผู้กู้แต่ละราย โดยอาจวัดออกมาในรูปของคะแนนความเสี่ยง (rating) ที่ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้ ประกอบกับภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ทุกธนาคารพาณิชย์ต่างมีนโยบายลดหนี้ด้วยคุณภาพและขยายสินเชื่อในขณะเดียวกัน โดยมีการตั้งหน่วยงานเพื่อแยกกันทำหน้าที่ออกจากกันอย่างชัดเจน ทำให้การปล่อยกู้ที่เกิดขึ้นใหม่มีได้ค้ำึงถึงหนี้เสียที่ธนาคารพาณิชย์นั้นมีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นแล้ว อีกทั้งตัวแปร NPLs ที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลความเสี่ยงโดยรวมของธนาคารพาณิชย์ ขณะที่การปล่อยกู้ธนาคารพาณิชย์จะค้ำึงความเสี่ยงเป็นรายผู้กู้ (individual) มากกว่า ทำให้พบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ค่าที่ได้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาค่า b_1 ทั้งจาก Pooled regression และ Aggregate estimation ต่างมีค่าเป็นลบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ ซึ่งให้เห็นว่ามีการประหยัดต่อขนาดเกิดขึ้นในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศ เน้นย้ำถึงโครงสร้างตลาดที่ไม่สมบูรณ์เนื่องจากธุรกิจธนาคารพาณิชย์นั้นเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ มีข้อจำกัดและเงินลงทุนค่อนข้างสูง ทำให้โครงสร้างตลาดยังคงค่อนข้างผูกขาดโดยกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่มีอำนาจเหนือตลาด ทั้งนี้จากความประหยัดต่อขนาดที่พบ ยังแสดงถึงโอกาสของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ที่สามารถขยายตัวรองรับการเติบโตของประเทศได้อีกมาก หรืออีกนัยหนึ่ง ยังเป็นช่องทางให้กลุ่มธนาคารพาณิชย์เจ้าตลาดใช้ความได้เปรียบที่มีเป็นเครื่องมือในการกีดกันผู้เล่นหน้าใหม่ เพื่อรักษาอำนาจตลาดและผลประโยชน์ที่จะตามมาในอนาคตไว้ ขณะที่ค่าคงที่ (b_0) ซึ่งเป็นส่วนต่างขั้นต่ำที่ธนาคารพาณิชย์จะเรียกเก็บจากลูกค้า สำหรับชดเชยต้นทุนส่วนเพิ่ม (C_L) ขั้นต่ำ โดยในช่วงที่ผ่านมาธนาคารพาณิชย์จะคงส่วนต่างไว้ที่ระดับ 4–5% เป็นสาเหตุให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารเรียกร้อยยังคงทรงตัวอยู่ในระดับสูงในช่วงที่ผ่านมา

สำหรับค่า Individual effects (v_i) จากการประมาณค่า Pooled regression แสดงดังตารางที่ 5.3 พบว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ทั้ง 4 แห่ง ต่างมีค่าเป็นบวก ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กกว่าจะมีค่าเป็นลบ (ยกเว้น ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด(ไทย)) เน้นย้ำถึงโครงสร้างตลาดที่แตกต่างกันค่อนข้างมากของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย โดยกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ซึ่งเป็นเจ้าตลาด สามารถเรียกร้อยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้มากกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดเล็กกว่า จากชื่อเสียงและความมั่นคงที่มีมากกว่า รวมถึงความจงรักภักดี

ตารางที่ 5.3
ค่า individual effects (v_i) ของธนาคารพาณิชย์ทั้ง 11 แห่ง

i	ธนาคารพาณิชย์	ชื่อย่อ	สินทรัพย์รวมเฉลี่ย (พันล้านบาท)	v_i
1	ธนาคารกรุงเทพ	BBL	1,469.72	1.2079
2	ธนาคารกรุงไทย	KTB	1,203.25	1.4656
3	ธนาคารไทยพาณิชย์	SCB	926.49	0.6261
4	ธนาคารกสิกรไทย	KBANK	924.57	1.2017
5	ธนาคารกรุงศรีอยุธยา	BAY	626.72	-0.3989
6	ธนาคารทหารไทย	TMB	624.07	-0.9117
7	ธนาคารนครหลวง	SCIB	445.70	-1.2946
8	ธนาคารไทยธนาคาร	BT	232.57	-2.2776
9	ธนาคารธนาชาติ	TBANK	198.02	-1.1246
10	ธนาคารยูโอบี	UOBT	191.91	-1.1280
11	ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด(ไทย)	SCBT	151.60	2.6342

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: สินทรัพย์รวมเฉลี่ยตั้งแต่ไตรมาส 3 ปี พ.ศ. 2546 ถึง ไตรมาส 4 ปี พ.ศ. 2551

ต่อตราสินค้าของตัวเอง (Brand Royalty) นอกจากนี้ การที่ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีส่วนต่างขั้นต่ำที่สูงกว่านั้น ยังสะท้อนถึงความสามารถในการทำกำไรที่ดีกว่า เนื่องจากในการเสนอส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยนั้นจะแปรผันตามการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ซึ่งโดยปกติกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กจะมีการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงกว่า แต่จากผลการศึกษาดังกล่าวแล้วพบว่าส่วนต่างขั้นต่ำต่ำกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่

5.2 ผลการศึกษาแบ่งตามกลุ่มขนาดสินทรัพย์

เนื่องจากโครงสร้างของธนาคารพาณิชย์ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา บทบาทและความสำคัญของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 4 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ, ธนาคารกรุงไทย, ธนาคารไทยพาณิชย์ และธนาคารกสิกรไทย ค่อนข้างมีอิทธิพลต่อระบบธนาคารพาณิชย์และระบบการเงินของประเทศค่อนข้างมาก ความน่าเชื่อถือและความมั่นคงที่มีมากกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก ทำให้ธนาคารพาณิชย์เหล่านี้สามารถเรียกร้องส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้มากกว่า จะเห็นได้จากค่า Individual effect (v_i) ดังตารางที่ 5.3 ที่ต่างมีค่าเป็นบวก ขณะที่กลุ่มธนาคารขนาดเล็กมีค่าเป็นลบ นอกจากนี้กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ จะมีการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ใกล้เคียงกันและต่ำกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดเล็กกว่า สำหรับการแบ่งกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดเล็กกว่านั้น เนื่องจากการยากที่จะแบ่งขอบเขตที่ชัดเจนระหว่างกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและขนาดเล็ก เพราะธนาคารพาณิชย์เหล่านี้มีการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ไม่จำเป็นว่าธนาคารที่มีขนาดใหญ่กว่าจะเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ได้ต่ำกว่า ดังนั้น ในขั้นตอนของการแบ่งกลุ่มประมาณค่าตามขนาดสินทรัพย์ จึงแบ่งเป็น (1) กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ (2) กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก

จากตารางที่ 5.4 แสดงค่าสถิติสำหรับเลือกวิธีประมาณการที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มขนาดธนาคารพาณิชย์ โดยขั้นแรกต้องทำการทดสอบเลือกระหว่าง Classical regression และ Fixed effects model โดยดูจากค่า F -test พบว่าทั้งสองกลุ่มธนาคารต่างปฏิเสธสมมุติฐานที่ว่าแต่ละธนาคารในกลุ่มมีลักษณะไม่แตกต่างกัน ดังนั้นแบบจำลอง Fixed effects จึงมีความเหมาะสมกว่า สำหรับขั้นที่สอง ทำการทดสอบด้วย Hausman test เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมกับแบบจำลอง Random effects พบว่าทั้งสองกลุ่มธนาคารต่างปฏิเสธสมมุติฐานที่ว่าค่า Individual effects (v_i) ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ดังนั้นแบบจำลอง Fixed effects จึงมีความเหมาะสมกว่า มีสมการในการประมาณค่า ดังนี้

$$i_{Lit} = b_0 + v_i + b_1 RL_{it} + b_2 OC_{it} + b_3 NPL_{it} + b_4 [i_{Dit} / (1 - r_{it})] + \varepsilon_{it} \quad (5.1)$$

ตารางที่ 5.4

ค่าสถิติในการเลือกแบบจำลองที่เหมาะสมสำหรับธนาคารพาณิชย์แต่ละขนาด

วิธีการทดสอบ	ขนาดธนาคาร	ธนาคารพาณิชย์	
		ขนาดใหญ่	ขนาดกลางและเล็ก
<i>F</i> -test		9.54	29.92
degree of freedom		(3, 80)	(6, 143)
<i>P</i> -value		0.0000	0.0000
Hausman test		1878.63	23.52
degree of freedom		4	4
<i>P</i> -value		0.0000	0.0001
แบบจำลอง		Fixed Effect	Fixed Effect

ที่มา: จากการคำนวณ

5.2.1 ผลการศึกษาของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่

จากการประมาณค่าของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่จำนวน 4 แห่ง ด้วยแบบจำลอง Fixed effects ซึ่งเป็นแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุด พบว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ได้ดี โดยมี R-squared เท่ากับ 0.9069 และจากค่า *F*-test เท่ากับ 173.62 ทำให้สามารถปฏิเสธสมมุติฐานที่ว่าตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีอิทธิพลร่วมกันอธิบายอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (i_t) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 แสดงผลการประมาณค่าดังตารางที่ 5.5 และสมการที่ 5.2 และแสดงค่า Individual effect (v_i) ดังตารางที่ 5.6

ตารางที่ 5.5

ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่

R-squared	Adjusted R-squared	F(4,80)	P-value	จำนวนตัวอย่าง
0.9069	0.8988	173.62	0.0000	88

ที่มา: จากการคำนวณ

$$i_L = 4.666 + v_i - 0.0018RL + 0.589OC - 0.048NPL + 0.876[i_D / (1-r)] \quad (5.2)$$

(0.0001) (0.000) (0.000) (0.000) (0.000)

โดยที่ค่าในวงเล็บ คือ *P*-value ของค่าคงที่และตัวแปรอิสระแต่ละตัว

ตารางที่ 5.6

ค่า individual effects (v_i) ของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่

<i>i</i>	ธนาคารพาณิชย์	ชื่อย่อ	v_i
1	ธนาคารกรุงเทพ	BBL	0.1779
2	ธนาคารกรุงไทย	KTB	0.3145
3	ธนาคารไทยพาณิชย์	SCB	-0.4328
4	ธนาคารกสิกรไทย	KBANK	-0.0595

ที่มา: จากการคำนวณ

จากผลการประมาณค่าดังสมการที่ 5.2 พบว่ากลุ่มธนาคารขนาดใหญ่มีส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำที่ประมาณ 4.66% และเมื่อพิจารณาค่า Individual effects (v_i) พบว่าธนาคารกรุงเทพและธนาคารกรุงไทยสามารถเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้มากกว่าธนาคารไทยพาณิชย์และธนาคารกสิกรไทยประมาณ 0.25-0.75% หรือประมาณ 25-75 สตางค์ โดยทั้งสองธนาคารดังกล่าวต่างมีลักษณะเฉพาะซึ่งอาจจะเป็นในเรื่องของชื่อเสียง ความมั่นคง ที่ทำให้สามารถเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้สูงกว่า โดยธนาคารกรุงเทพเป็นธนาคารพาณิชย์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ โดยครองส่วนแบ่งตลาดอันดับหนึ่งทั้งในตลาดเงินฝากและเงินให้สินเชื่อ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ขณะที่ธนาคารกรุงไทยก็เป็นธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่ถือหุ้นโดยรัฐบาลผ่านกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

สำหรับตัวแปรต้นทุนในการดำเนินงาน (*OC*) พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันเป็นไปตามสมมุติฐาน กล่าวคือ หากธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยต่อสินทรัพย์เพิ่มขึ้น 1% หรือประมาณ 1.17 หมื่นล้านบาท ธนาคารพาณิชย์จะเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินกู้อีก 0.58% หรือคิดเป็นรายได้เพิ่มขึ้นประมาณ 4.87 พันล้านบาท เพื่อชดเชยค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว และให้ผลในทิศทางตรงกันข้ามกรณีที่ธนาคารพาณิชย์มีค่าใช้จ่ายลดลง

ตัวแปรสะท้อนความเสี่ยง (*NPL*) กลับพบว่ามีความสัมพันธ์ทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ หากสัดส่วนหนี้ด้อยคุณภาพต่อหนี้ปกติลดลง (เพิ่มขึ้น) 1% ธนาคารพาณิชย์จะเพิ่ม (ลด) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ประมาณ 0.05% โดยค่าที่ได้ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่คาดไว้ เนื่องจากภายหลังจากฟื้นตัวจากปัญหาวิกฤตการเงิน ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีการแข่งขันกันขยายสินเชื่ออย่างมาก ซึ่งการพิจารณาการปล่อยกู้จะขึ้นอยู่กับความเสี่ยงของผู้กู้แต่ละราย จึงไม่พบความสัมพันธ์ตามที่คาดการณ์ไว้ ให้ผลเช่นเดียวกับการประมาณค่าในภาพรวม

สำหรับค่า b_4 ซึ่งสะท้อนโครงสร้างตลาดในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ กลับมีค่าน้อยกว่า 1 อย่างไรก็ตาม จากการทดสอบสมมุติฐานพบว่าค่าไม่แตกต่างจาก 1 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ทั้ง 4 แห่ง มีการแข่งขันกันในการเสนออัตราดอกเบี้ย จะเห็นได้จากการปรับอัตราดอกเบี้ยทั้งในเงินฝากและเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ในช่วงที่ผ่านมา เมื่อมีธนาคารพาณิชย์ในกลุ่มปรับลดหรือเพิ่มอัตราดอกเบี้ย ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่เหลือจะปรับตัวตามในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน และมีค่าใกล้เคียงหรือเท่ากัน ทั้งนี้ เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันไว้ ทั้งเพื่อรักษาสถานะลูกค้าเก่าและเพื่อการแข่งขันแย่งส่วนแบ่งตลาดจากลูกค้ารายใหม่ จะเห็นได้จากในช่วงที่ประเทศฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ ธนาคารพาณิชย์ต่างเร่งขยายสินเชื่อ ทั้งเพิ่มวงเงินกู้กับกลุ่มลูกค้าเก่าและมีนโยบายขยายลูกค้ารายใหม่ อย่างเช่น นโยบาย refinance จากธนาคารอื่น รวมทั้งการเสนอวงเงินเพิ่มให้กับลูกค้าที่ใช้ธนาคารอื่นเป็นธนาคารหลัก ซึ่งในส่วนของตัวลูกค้าเองก็มีการปรับตัว เพื่อลดความเสี่ยงให้กับตัวเอง โดยจะมีวงเงินสินเชื่อกับหลายธนาคารและเลือกใช้วงเงินกับธนาคารที่มีข้อเสนอดีที่สุด ทำให้นโยบายด้านราคาจึงมีความสำคัญอย่างมากในการแข่งขันสำหรับกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม เห็นว่าการแข่งขันที่ดุเดือดข้างสูงนั้น มักเกิดกับกลุ่มลูกค้าขนาดกลางและใหญ่ขึ้นดี ซึ่งเป็นฐานลูกค้าหลักของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ และมีโอกาสเป็นหนี้มีปัญหาน้อยมาก นอกจากนี้ การที่ค่าสัมประสิทธิ์ b_4 มีค่าน้อยกว่า 1 นั้น พอเป็นนัยให้เห็นว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีการเสนออัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม (Marginal Cost: C_L) เพื่อป้องกันการผูกขาดของธนาคารใดธนาคารหนึ่ง (supracompetitive) อนึ่ง การแข่งขันด้านราคาจะไม่ลดต่ำกว่าอำนาจตลาดที่มีจากความน่าเชื่อถือหรือความมั่นคง (individual effects) ที่ธนาคารสามารถเรียกกรองส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้มากกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก

สำหรับค่า b_1 มีค่าเป็นลบอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่มีการประหยัดต่อขนาด สอดคล้องกับภาพรวมทั้งระบบ ดังนั้น การขยายสินเชื่อ นั้นยิ่งทำให้ต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคารลดลง สะท้อนให้เห็นว่าทุกธนาคารพาณิชย์ยังคงมีแนวโน้ม แข่งขันกันขยายสินเชื่อต่อไป จากปริมาณการปล่อยสินเชื่อที่ยังคงอยู่ในระดับต่ำซึ่งลดลง อย่างมากภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540

5.2.2 ผลการศึกษาของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก

จากการประมาณค่าของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กจำนวน 7 แห่ง ด้วยแบบจำลอง Fixed effects ซึ่งเป็นแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุด พบว่าตัวแปรอิสระสามารถ อธิบายอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ได้ดี โดยมีค่า R-squared เท่ากับ 0.8063 และจากค่า F-test เท่ากับ 45.82 ทำให้สามารถปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีอิทธิพลร่วมกันอธิบายอัตรา ดอกเบี้ยเงินกู้ (i_L) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 แสดงผลการประมาณค่าดังตารางที่ 5.7 และสมการที่ 5.3 และแสดงค่า Individual effect (v_i) ดังตารางที่ 5.8

จากผลการประมาณค่าแสดงดังสมการที่ 5.4 พบว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก มีส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำประมาณ 3.13% ต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ประมาณ 1.53% และเมื่อพิจารณาค่า Individual effects (v_i) พบว่ามีค่าค่อนข้างแตกต่างกันมากในกลุ่ม โดยที่ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด(ไทย) และธนาคารกรุงศรีอยุธยา มีค่า individual effect (v_i) เป็นบวก โดยธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด(ไทย) นั้นสามารถเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้สูงสุด ขณะที่ธนาคารไทยพาณิชย์สามารถเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้ต่ำสุด ทั้งนี้ สาเหตุที่ธนาคาร สแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย) มีส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยสูงกวานั้น เนื่องจากกลุ่มลูกค้าหลัก เป็นสินเชื่อบุคคล ทั้งวงเงินบัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคล (personal loan) ซึ่งส่วนใหญ่มักไม่ จำเป็นต้องมีหลักประกัน ซึ่งหมายถึงความเสี่ยงที่ค่อนข้างสูง ทำให้ธนาคารต้องเรียกกรอง อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์อื่น จะเห็นได้จากการเสนออัตราดอกเบี้ย MLR ของ ธนาคารนั้นสูงที่สุดในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนภายในประเทศ นอกจากนี้ ตัวธนาคาร ยังเป็นธนาคารลูกของธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ ทำให้นอกจากปัจจัยภายในประเทศแล้ว การดำเนินนโยบายของธนาคารอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกประเทศด้วย สำหรับธนาคาร ไทยพาณิชย์ซึ่งมีค่า individual effects (v_i) ต่ำที่สุด หรือสามารถเรียกกรองส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ได้ต่ำที่สุดนั้น สืบเนื่องมาจากโครงสร้างภายในของธนาคารค่อนข้างมีปัญหา จะเห็นได้จากขนาด

ตารางที่ 5.7

ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก

R-squared	Adjusted R-squared	F(4,143)	P-value	จำนวนตัวอย่าง
0.8063	0.7928	45.82	0.0000	154

ที่มา: จากการคำนวณ

$$i_L = 3.131 + v_i - 0.0037RL + 0.202OC + 0.024NPL + 1.323[i_D / (1-r)] \quad (5.3)$$

(0.000) (0.029) (0.026) (0.362) (0.000)

โดยที่ค่าในวงเล็บ คือ P-value ของค่าคงที่และตัวแปรอิสระแต่ละตัว

ตารางที่ 5.8

ค่า individual effects (v_i) ของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก

i	ธนาคารพาณิชย์	ชื่อย่อ	v_i
1	ธนาคารกรุงศรีอยุธยา	BAY	0.3740
2	ธนาคารทหารไทย	TMB	-0.1788
3	ธนาคารนครหลวง	SCIB	-0.4606
4	ธนาคารไทยธนาคาร	BT	-1.8082
5	ธนาคารธนาชาติ	TBANK	-0.5067
6	ธนาคารยูโอบี	UOBT	-0.7723
7	ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด(ไทย)	SCBT	3.3525

ที่มา: จากการคำนวณ

สินทรัพย์และปริมาณการปล่อยกู้ของธนาคารที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบ่งบอกถึงความน่าเชื่อถือที่ลดลง จนในที่สุดได้ถูกเข้าซื้อกิจการจาก CIMB Bank Berhad ในปลายปี พ.ศ. 2551 อย่างไรก็ตาม เมื่อสังเกตพฤติกรรมของทั้งสองธนาคารพบว่า มีลักษณะที่แตกต่างจากธนาคารพาณิชย์อื่น โดยทั้งสองธนาคารมีการปล่อยสินเชื่อคิดเป็นเพียง 30-40% ต่อสินทรัพย์ทั้งหมด ซึ่งทำให้มีสัดส่วนของเงินฝากต่อเงินให้สินเชื่อสูงกว่า 1.5-2.0 เท่า ขณะที่ธนาคารพาณิชย์อื่น

จะมีการปล่อยกู้คิดเป็น 70% ของสินทรัพย์ที่ถือครอง ซึ่งหากไม่พิจารณาธนาคารพาณิชย์ทั้ง 2 แห่ง ที่ไม่เข้ากลุ่ม (out liner) จะพบว่าส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำที่สะท้อนถึงต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคารพาณิชย์นั้นจะแปรผันตามขนาดธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเกิดจากเครือข่ายที่ใหญ่กว่าสาขาและจำนวนพนักงานที่มากกว่า ทำให้ธนาคารเผชิญกับต้นทุนในการดำเนินงานที่สูงกว่า

สำหรับตัวแปรต้นทุนในการดำเนินงาน (OC) พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันเป็นไปตามสมมติฐาน กล่าวคือ หากธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กมีค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยต่อสินทรัพย์เพิ่มขึ้น 1% หรือประมาณ 3.65 พันล้านบาท ธนาคารจะเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ 0.20% หรือคิดเป็นรายได้เพิ่มขึ้น 49 ล้านบาท และให้ผลในทิศทางตรงกันข้ามในกรณีที่ธนาคารมีค่าใช้จ่ายลดลง

สำหรับตัวแปรสะท้อนความเสี่ยง (NPL) พบว่ามีทิศทางเดียวกันเป็นไปตามสมมติฐาน แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้พอสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กนั้นเผชิญกับกลุ่มลูกหนี้ที่มีคุณภาพต่ำกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ ทำให้ต้องเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อชดเชยความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น โดยหากสัดส่วนหนี้ด้อยคุณภาพต่อหนี้คุณภาพดีเพิ่มขึ้น (ลดลง) 1% ธนาคารจะเพิ่ม (ลด) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ 0.02%

สำหรับค่า b_4 ซึ่งสะท้อนอำนาจตลาดในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก มีค่าเท่ากับ 1.32 เป็นไปตามค่าคาดการณ์ โดยจากการทดสอบสมมติฐานพบว่ามีความมากกว่า 1 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 สะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้อำนาจตลาดในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กเนื่องด้วยกลุ่มลูกหนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มลูกหนี้ที่มีคุณภาพต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มลูกหนี้ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ รวมถึงฐานลูกหนี้ส่วนใหญ่เป็นรายย่อยและบุคคล ทำให้มีอำนาจต่อรองที่น้อยกว่า จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงและจำเป็นต้องยอมรับกับการใช้อำนาจตลาดของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ดังกล่าว ทำให้กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กไม่จำเป็นต้องแข่งขันด้านราคามากนัก จะเห็นได้จากการปรับตัวของอัตราดอกเบี้ยของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กนั้นที่จะปรับตัวช้าหรือมีค่าต่ำกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ในช่วงที่ผ่านมา

สำหรับค่า b_1 มีค่าเป็นลบอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่ามีการประหยัดต่อขนาดในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก โดยค่า $a_1 (= b_1 \times H_L)$ มีค่าเท่ากับ -0.0028 หากธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กปล่อยกู้เพิ่มขึ้น 1 พันล้านบาท จะทำให้ต้นทุนส่วนเพิ่มลดลง 2.80 ล้านบาท